

צילום: ארד בק

ד"ר בינר (בתמונה): "אורבן התנגד ל'תרבות האירוח' הגרמנית. זה יצר עימותים בינים עם האיחוד האירופי, במיוחד כשאנשים הבינו שאורבן צדק"

ספרו, ז'ורנל דה'מורקוויט' לחלוטין, אפשר להביע ביקורת על הממשלה בתקשורת וברחוב. האופוזיציה בהונגריה מפוצלת מאוד, אבל לפני שלוש שנים, בבחירות המוניציפליות, האופוזיציה הראתה חזקה וצליחה להביס את 'פירס' בדרפוש ובכערים גדולות אחרות. כך שאפשר לומר שהמערכת השלטונית בהונגריה היא מוגנת ליתרון. מה שקשה לאופוזיציה לקבל ולליברלים באירופה לבנות, זה שבפנים הרביעית בריצות הממשלה הוא מקבל, בבחירות כלליות וחשופות ודמוקרטיות, רוב של שני שלישים. הממשלה גם הוגנה עדיין מהשאלה עם האוכלוסייה נשאלת לעצמיה בנושאים שונים. אלו אינם משאלים בעלי תוקף חוקי, אלא משאלים פוליטיים, אנצעי שבו הממשלה משתמשת כדי לפנות 'שירות' לאוכלוסייה בין בחירות לבחירות. לרגע, משאל העם האחרון על הערומים נגד רוסיה. הממשלה ומה משאל כולל את עמדת העם. 1.4 מיליון איש השתתפו במשאל (17% אחוזים) במהלך אותו זמן. וזאת ההצבעה בהונגריה בלבד, 97 אחוזים מהמשתתפים הביעו תמיכה לטקטיקה על רוסיה. התוצאה הזו העניקה לממשלה לגיטימציה ציבורית בהתנגדותה לערומים.

דאג הברית בינלאומית בהיריונות את ההגנה בגלל הפי

ענות שראו הפכה לפחות דמוקרטית?
"לחלוטין לא. ההונגריה מוכיחה בשנים האחרונות יותר השקפה עתידית מבעבר. יש השקעה עצומה בשכונות מגורים, מסין, מארה"ב, החברות הבינלאומיות הגדולות מאושרות לעבוד בארץ. 'ש' הערומים פתחה מרכז עצום למחקר ופיתוח, 'אורבן' ששקעה רבות גם בתחום המחקר והפיתוח, 'במרו' בונה מפעל גדול במזרח ההונגריה לייצור מכוניות חשמליות. משקיעים סינים, בתחומים ערומים, משקיעים באין פתחות למלונות ולמכוניות. מכוניות הדין קעות הודות בהונגריה, החברות הודות מוצרות מאוד מודרניות הממשלה ומוחקר התעסוקה. אין להן כל בעיה, להפך. ההונגריה עדיין וזהו יותר ממדינות אחרות, חוקר התעסוקה באן מעוררים מאוד השקעות וטוב העבודה פה מוכשר."

ההתייחסות הישראלית ממשכית לזרם ההונגרי – בעיקר לבורפוש, למרות תיאורי האהבה של האופוזיציה על המרחש כאן, לכאורה, "בדרפוש הפכה לאחת הערים הבטוחות ביותר באירופה לזרמים ול'סוראליזם', אומרו רוב שלמה כוש, איש ה'ב'ה' רב הקהילה היהודית חשמונתי. חזרוב הצאצא הראשון של ההונגריה, 'אף שהיהודים ההונגרים רבים מהווים עם מפלגת הש' מאל הליברלים, אין ענינה הונגריה של יהודים את המדינה. מספר התקפות האנטישמיות השנתיות במקרים קיצוניים עומד על 60-66, בעיקר הקיפות מילוליות. זה לא אומר שאין קשר האוכלוסייה ההונגריה רעת אנטישמיות. עם עמדת הממשלה אינה מושלמת: להונגרים קשה לבנות את ולקטן בשואה ואת האנטישמיות הרשמית של שנות ה-20 וה-30 של מלחמת העולם השנייה. אך דווקא תחת אורבן הממשלה עשתה דרך משמעותית במאבק באנטישמיות: היעדר חוק נגד ההשחתה ושואה, ביותנות והוכחה בחוקה היוחסות הקובעת בשקטת בכבוד מיטעים היא עקריה אחרות. עברנו ידיו על ספרי הלימוד במי הספר והע' ברג המלצות לתוכנים באשר לתוכניה הנוגעים ליהדות, לחלקם של היהודים בחוריה ההונגריה, לאהבה ולישראל המודרנית. שני שלישים מהתלמידים שלנו אומצו. הגישה ההיסטוריוגרפית של הממשלה משקיעה על האווירה הכללית. אורבן לא מנסה להקשר הטוב לישראל. הוא אפילו הצהיר באחד משיריו הרדיו השובעניים שלו, ש'ישראל היא דוגמה להונגריה'.

ספרים

אנשים נורמליים

"חנינה" מאת מאיה וקסלר מתאר את חייה של אם בודגנית, שנשלחת לכלא לאחר שירתה בנער שהרג את בנה • גיבורי הרומן פוגשים בבשלה של מערכת אכזבית החוק, אך משמשים קורבנות של לקיחת החוק לידים

איל חיות-מן

עצמית, בידוד והמחיר הפסיכולוגי שהוא גובה. הפקדים הראשונים של הספר, שמציגים את הקלות שבה החיים יכולים להתפרק, מעוררים הרהורים ותחושות מורקת עמוקה.

אך לצד הקושי, יש כאן גם רגעים של מלאי חמלה: לדוגמה, כששירה מתגייסת להכין כיבוד ליום הולדתו של אסירי עריייה צעירה, שבני משפחתה אינם מבקרים אותה או כשאילי זוכה לסיוע נחוץ ביותר מסקור לא צפוי. גם הרמויות הקשוחות והמאיימות ביותר מתגלות באנושיות, ודווקא מתוך חוסר האונים והמוקת הספר מזכיר את הטוב שיש בעולם ואת חשיבותם העצומה של מעגלי תמיכה חברתיים.

שירה היא אישה יומית, עצמאית, כוון שמצויה מיד בתנועת קריירה: היא נרמקת את העב, והמשפחה היחידה שלה היא זו שצריכה בעצמה. עשיו היא מוצאת את עצמה חקוקה במימון, פשוטו כמשמעו. חלק מתוכניתו של השקום היא נדרשת להשתתף בקבוצה טיפולית, למרות רתיעתה הרבה. "כל מה שפסיכולוגים רוצים לעשות זה לדבר על אבא או על אבא, בדרך כלל על שגורם. ולמה? כי אנשים שמנסים להתגבר ולקחת אחריות על החיים שלהם

מתעשים משהו להאשים אותו בפרשיות אחרות" שירה מתוודעת בהדרגה לפרשיות המצוקה שלה, שכוללים ועם והתנהגות אימפולסית, וצריכה לצלול אל העבר הרחוק כדי למצוא בו את מקורה. איל, בנתיים, נמצא בעמדת ההפוכה: כאדם שנמנע כל חייו מעיינות, הוא נאלץ לקבל אחריות בעצמית למשפחתו ולעמוד לבד כנגד גורמים שמבקשים לפגוע בו ובקירובים אלו.

מעל הספר כולו מרחפת השאלה של נטיות החוק לירידים. אדם שפועל על רעת עצמו נגד מי שפגעו בו, לנוכח מערכת אכזבית לא מתפקדת, חסרת אחריות או חרומה מדי, הוא מוכיח בפועל ב'אבא' המות, ממדיות קומיקס כמו באבסון או 'המעניש' ועד לספרים כמו 'עת להרוג' של ג'ון גרישמ. בעד הנדחית, שנק מהסתמן שהפך רון הממשלתי לפגיעו טורח הוא חלוקת נשק לאזרחים, הריון הוא נעשה אקטואלי במיוחד. ואכן, הגיבורים של "חנינה" פוגשים פעם

שירה ביטון, קונדיטורית ואשת מושפח, נכלאת ל-15 שנה לאחר שירתה בנער שהרג את בנה הצעיר. בשנות ה-30 המאוחרות לחייה היא נאלצת פתאום לנווט את דרכה בין פושטת אגרסיביות, נאמים וירודים וסוחרות שחוקות. בינתיים בעלה איל צריך לגדל לבד את שתי בנותיהם הנותרות ולהתמודד עם חובות, ברירות ואשמה מורחקת, וכן עם גורמים עברייניים שמבקשים נקמה על מעשהו של אשתו.

זו בקורת הפתוחה של "חנינה", רומן ה'ביכורים' של מאיה וקסלר. הסיפור מובא בגוף ראשון משתי נקודות מבט, של שירה וש' איל, ומתאר את התמודדותם עם המצב החדש והבלתי אפשרי שאילו נקלעו. הספר סובב סביב עימותים דרמטיים בתוך הכלא ומוצגה לו, כולל לא מעט אקטן ושלל הסתבכויות עם גורמים מופקדים, אך במיוחד ג'י' ושלל הפסיכוכיות של הגיבורים, מערכות היחסים שלהם והעודד שלהם בכפרה.

כלא אורבן בתגורו "קומס אחר" – המקום שאילו החברה שולחת את מי שהחלט, מסיבות שונות, שאינם יכולים להיות חלק ממנה. לכן הכלא הוא מקום דו-שומע: לראות ולשמע עליו, וכלא לנשים על אחת כמה וכמה: בישראל כולה יש רק מעט יותר מ-200 אסירות, שמוחזקות כולן בכלא אחד. עד כמה שרדעית מנעה, "חנינה" הוא הצריה הספרותית הראשונה בעברית שנתרשטת במרחב המודחק הזה. בדומה לסדרה הפופולרית "כחם זה תחורר חורש", שמתרשטת אף היא בכלא נשים, וקסלר מתגברת על החרות של הכלא בכך שהיא מצליחה לנ אחר מבעד לעיניה של אישה "גורמטיבית", שחיותיה החיים שלה קרובה לו' של הקראא הפשע שבנינו נאסרה הוא אמנם מוקד, אבל קשה שלא להודות עם המניעים שלה. יחד עם שירה הם הקראא מושלך אל הכלא, על שלל התופעות הקשות שבאפיינות אותה: אלימות מצד אסירות אחרות, נזות והתמכרות לסמים, פגיעה

השאלון הקטן | עם שושנה ויג, מחברת ספר הישרים "מטענים של זיכרון", הוצאת מיתוס

בשירתי בני שרצה להיות שלייה שלו. כשאבא נפטר, ודרושני אותו ישל אובל לכתוב שירים."

מה מניע אותך להמשיך לפרסם במציאות ספרותית שבה האישה לספרי שירה הם מוצאמזג?

"גדלתי ממני אבנר שיהיה אילי למעשים בלבד, אבא מפרסמת את ספריי כי אני מאמנה במחלה התכונה. פשוט נשאר נלצח, בעד זה חיים כאן על זמן פארו. הוא גם יהיה היכרון שנשאיר אחריו, ולא משנה אם יהיה היכרון המעט ענקית או מסודרת נידחת, זה מה ששואה כיום אורבן היכרון הוא אולי מתעקש, כי גרמה שאני מנצחית אותו באמצעות הטכנולוגיה, אבל לפעמים אני שואלת את עצמי מה יקרה אם יום אחד של היכרון המעט הנוגעים לזה יושבש לחלוטין ולא ידוע הידוע יזכורנו רגיסטיילים, הכן יקראו על חיינו במאה ה-21 כספריים!"

קור דותן

זיכרונות אלא רגעים – מילה, דימוי, תחושה, סמל – שרצית להירשם לנצח. אבא יזכירתינו לספר, ומאד התנאית שפילתי לת את אורחיו ימי השבעה שלה ואי כתבת את היכרתי של אבא כדי שמשך לתקיים עם בעלמי."

מה מאיים באובדן היכרונ?
"חיינו התארכו במאה הזאת באמצעים פורמאליים, אבל הפחד העיקרי שלי ביכרתי זה אפן השחחד, א' אפשר להיות את העתיד בלא העבר שלנו. אבא הורש לי מייזי את זיכרונותי, את האובדן של את

לדורות האבודים בשואה, את חיינו כעולה דרש שחיפס פרנסה והיה לנהל של מגון כלל מוחליל אצלי מקנה של נערה צעירה על אחיה האובד שנשרד בבוא, וממשיך בקנות על חיה לצד הורים שחללים, בליחות סקורה שחללנו בל מוחל למעמד. אני מתוודעת ואני מופלית, זה 'הצי אצלי קצר בראש נבנע לחות של חיינו. זה תהליך של חיפוש. שירים אינם ספרי

איך הישרים הם בעיניך ההמנוחות עם האב המאבד את זיכרונ?

"מניחה את מדיים של הנצחה, קינה, ריפוי, וגם חפירה בעד הכותב בגוף ובדוח. הכל מתחיל אצלי מקנה של נערה צעירה על אחיה האובד שנשרד בבוא, וממשיך בקנות על חיה לצד הורים שחללים, בליחות סקורה שחללנו בל מוחל למעמד. אני מתוודעת ואני מופלית, זה 'הצי אצלי קצר בראש נבנע לחות של חיינו. זה תהליך של חיפוש. שירים אינם ספרי

פרשת דרכים

חמוטל שובל

בראי הדורות

פרשת יתר

כ־5,000 שנים יש בשפה העברית עם המי"ץ לים "אמא" או "אבא", מתברר שאנשים אלהים למיר על ההורים שלהם: לרוב איתם ועליהם, להתגעגע, ולאחוז. יחסים בין־דוריים הם עניין מורכב, עד כדי כך שמצוות כיבוד הורים נכנסה אל תוך עשרת הדברות. אותה רשימה מצומצמת של מצוות מרכזיות שקיבל עם ישראל בהר סיני. פרשת יתרו: עם ישראל שומע קולות שופר ורואה עשן, ומקבל את התורה. ובלב עשרת הדברות נמצאת מצוות כיבוד הורים, וה' מבטיח למי שיקיים ארבעות ימים: "כִּבְדָּה אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ לִמְעַן יֵאָרְכְךָ יְמֶיךָ עַל הָאָרֶץ..." עשרה דברות שונים, עשרה ציוויים שונים, חלקם קשים רים למערכת היחסים מול אלוהים, וחלקם למערכת היחסים בין אדם לחברו, אבל רק מצווה אחת מתרכזה בפרשת יתרו. השבר – מי שמכבד את הוריו זוכה לארבעות ימים. האם מדובר בתמריץ שנועד לגרום לנו לכבד טוב יותר את ההורים? הבהירה: אי שיש פה משורר מורכב יותר?

העידן המודרני והרפואה הביאו לפתחו ארבעות ימים: יש כיום וסבות שזוכים לחיות שנים ארוכות, אבל לא תמיד כל לכבוד הורים שנים רבות: עם הנלי לעיתים הופך הטיפול בהורים למעמסה עבור ילדיהם. רבי סעדיה גאון מביא באפסורטו וכותב כי אם אדם מצטער על חיי הוריו שהם עבורו משא כבד, ר"ל הוא מצטער במעט על חיי שלו. חיים חורני ליהודי יוצא, במובן מסוים, מתקופת של היום שאותו זככה לקבל מילדיה, בבוא העת. רבי סעדיה גאון מלמד אותנו שאם אנו מתייחסים לכיבוד הורים כאל משל מעיקר, יש משו פנים בנו, ובלשוננו: "עלִיךָ לכבדם ותחיה עימם, ואם אולי תצטער על חייכם דע של חייך תחיה במעט".

ל כלולנו מאריכים ימים, לא כלולנו זוכים לראות דורות של דורות של צאצאים, אבל את היחס שאנו מניחים להורינו, ואיך ילדנו בכיבוד הוריו הבא מבטי ורואה את המסך שאנו נותנים לכבד או לסבך בשולחן המשפחה: את הדאגה להם בעת זקנה, את המענה לצרכים ולבקשות שלהם: את התשונה שאנו נותנים בעוד אירוע משפחתי שאליו הם זוכים להגיע.

העידן המודרני מרומם ומשכח את העצמי, את מיצוי הפיננציאל האישי, הרבה מאוד סוככ סביב מה שמדויק לכל אחד ובכל עת. קשה לנו לעשות דברים שהם לא בחיבור, בעבר, קשה לנו לשלם מחיר על הכפפת הערכים שלנו להלאה של אחרים.

מצוות כיבוד הורים דורשת מאיתנו להבין שאנו לא ישוע עצמאית מנחמת, אלא חלק משירשרת חוליות חזקה, אנונה רק חוליה אחת בין הדור הקודם לדור הבא, ולכן הטיפול בדור הקודם הוא חלק מהחזקת הדור הבא באותה שרשרת אינסופית. כיבוד הורים והדאגה להם הם חלק מהחיינו שיש, שאנו, כשאנו מחזירים לדור הקודם, כל אחד ואחת מאיתנו נמצאים בעולם הזה הדור להורינו, וילדינו חבים לנו את חייהם.

אריכות ימים היא לא תמיד חיים עד גיל מופלג, אלא יכול להתבונן בשירשרת הדורות ואולי להרגיש חלק מכול מנהג. כיבוד הורים לא בהכרח יוביל להארכת ליום חולית 120, אבל כטוח שהיפוך אותו לארבעות ימים – כשהנזק למעין הנשך להורים שלנו, וכשהנזק, גם לאחר מותנו, מכלולים את חיי ילדינו. היכולת להתחיל את הדורות השונים במשפחה במחויבות, ולא בחיזרות בדורות, היא מה שצריך לנו ארבעות ימים.

הכותבת היא ראש בית המדרש לנשים באפרת, עוסקת בכתיבה הלכתית ומלמדת גמרא

העידן המודרני מרומם את מיצוי הפיננציאל האישי, קשה לנו לשלם על הכפפת צרכינו להלאה של אחרים

ההסתמכות על אחרים כזכרה בהכרח בויתור על אטונומיה, ולעיתים על דמי עצמי. מתוך "נתנו הוא השחרור החדש" של יוליאנה וסמיליט

בדורא ישווק הספרים הנכונים, והספרים אכן מצדיק את ההיפך הזה. לאור דוחו של הכלא לקורא הממוצע, התיאורים יכול להיות קונקט רעיים יותר, ולעיתים קשה לעקוב ממדויק אחר ציר הזמן העלילתי. הספר עושה גם שימוש מוזנח בפלשקנים – במעט כל פרק כולל כמה פסקאות שמתארות ויכוחי של הדמות, לפעמים גם ויכוח מתוך ויכוח, לעיתים קרובות באמצע התרחשות או ריאליזם. הוצר בכלי הזה מוכן, אבל השימוש התכופ בו מייגע ופוגע במבט של סצנות רבות, אך בסביבות של רבה, לא מדובר בפגמים מהותיים, וההוצאה הסופית היא ללא ספק הישג מרשים.

גם הקונפליקטים הפנימיים של הגיבורים וגם הקונפליקט המוסרי שלהם מתמקדים לשאלה של ההסתמכות עצמית לעומת הישענות על אחרים, בין שאלה הבאים או אסירות אחרות, ובין שזו "המערכת" בסופו של דבר, אומרת לנו וקשה, שום אדם אינו יכול להתמודד עם העולם לבדו: כבר קבעו דו"ל כי "אין הובש מודיר עצמו מביט האסיר ריב". ההסתמכות על אחרים בדיוכה בהכרח בויתור על אוטונומיה, ולעיתים על דמי עצמי. קבל עזרה פרישית לזרות בכך שאנונו כל ייכולים, שאנונו הולכים שמח משכנים. לכן נראה שהחגיגה שבי שמו של הספר אינה רק התנהגו שאנו מבקשים לקבל אלא, בדאש ובראשונה, ההנהגה שאנו נדרשים להעניק – לאדריס ולעצמנו. ●

מאיה וקסלר | הניחה, נרות ומורה דביר, 544 עמ'

אחר פעם בכשליה של מערכת אכזבת החוק: הנער שרצה את בנה של שירה עמד לצאת לחופשי מנעמי אישיות: רשויות הכלא לא מסוגלות למנוע אלימות בתחנות: והמשטרה לא מצליחה להגן על אילי כשהוא בארם על ידי ארגון פשע.

אבל הדין של "הנהגה" בשאלה הזו מורכב יותר: לצד הוצר לפעול כנגד אי־רצון, הספר מראה גם את המחירים של פעולה כזו ואת מקורות העיוורון שלה: את חקלות הריבה שבה מאבק צורך כנגד עוולה יכול להצביע על ידי תפיסות מאצ'ואיסטיות: או את העוול שהופעלה עצמה עלולה לחולל. "לא הצלחתי להזכיר אפילו פעם אחת שמישהי הזכירה את קרבתו הפשע שלה", חושבת שירה, ומי בינה שהיא עצמה נמצאת בכלל זה. מול מורל הנקמה, הפסיכולוגיה בכלל מציבה את המורל של ועדות פיוס ואבות, שאין בהן עונש כלל אלא רק הכרה בעוול. הקונפליקט המוסרי בין העמדות השונות הוא אותנטי ומורכב: ההכרעה מגיעה רק קרוב לסיום הדין, הקורא מוצא את עצמו משנה את דעתו תוך כדי הקריאה לגבי ההחלטות והידידות המוסריות שלהן.

הספר לופת מתחילתו ועד סופו, עם דמויות וסיטואציות אמיתיות שכיכ שעישה מחזירות חקיקר מיקוף. ניכר שה ספר שמבין את ציר פיות הקוראים ומשחק בהן באופנים מפתיעים. ההחלטה להוציא לאור ספר כיכורים שאורכו יותר מ-500 עמודים היא לא מונחת מאלוה,

מתח גבוה | אהרון לפידות

מתח שובל עולם

פוטנחם תיק: רפי קליין מות. כמו הרצח של יורש העצר האסיר טיר פינץ פרידנרג בסרייבו, שהצית את מלחמת העולם הראשונה, גם הרצח של קליין מתנע שרשרת אירועים שהולכת וסוחפת לתהבי הזה עולם, כולל קין, טיכט, סוריה, סוריה, ומבוכן ישראל. קליין הוא הבעלים, כשותפות עם הסינים, של המכון הווירולוגי של בייג'ינג – CIBC (צ'ינגה ויראל ביוטכניק קורפוריישן), ובמך כון הוא השנהת החדשה עדי כדי כך, שהיא יכולה להשפיע על האנושות כולה.

גבולות האנו: זהו הספר הרביעי שבו מוככ הגיבור של "סיר דות קטלניים", קשרים מוסכמים. די מעניין מהספר, נאל צוה, בהר להפוך אותו לחוקר פריטי ולא ליאש מוסר. בארץ כמו שלנו, שהמה שהמסר מועדב בה בכל נושא של חוק וביטחון, מנדול עד קטן – מוסריק היה מתאמה מה כמפפה אלא אבל הוא חושב שזוה שחזק – חתוני מנדול של צו: כמו הגיבור של סדרת המתחנים ההינדיה שלו, נימר בטרק, שהוא כלס הצגה הוירואלית ברוא – העובדה שדורנו נאור סועל מחוץ למערכת מאפשרת לו חופש פעולה גדול